

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
ewa.kruk@poczta.umcs.lublin.pl

EWA KRUK

Przemoc w rodzinie a ofiara i zabezpieczenie jej praw
w świetle procedury „Niebieskiej Karty”
i cywilnego „nakazu opuszczenia lokalu” ustawy
o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Violence and Violent Crime and the Victim in the Light of the “Blue Card” Procedure
and the Civilistic Barring Order from the Act on Domestic Violence Prevention

Zjawisko przemocy w rodzinie, pomoc ofiarom takiej przemocy i działania mające na celu wyeliminowanie tego negatywnego zjawiska od wielu lat stanowią jeden z priorytetów ustawodawcy oraz przedmiot działania komisji międzynarodowych i organizacji krajowych.

Problematyka przemocy i przemocy w rodzinie ma charakter interdyscyplinarny. Podobnie interpretacja terminologiczna tych pojęć różni się odpowiednio do dyscypliny nauki. W tym aspekcie szczególnie ważne jest znaczenie, jakie zostało nadane temu zjawisku przez szeroko rozumiane prawo karne. Na wstępie podstawowym zagadnieniem wymagającym wyjaśnienia jest kwestia definiowania pojęcia „przemoc” na gruncie kryminologii, prawa karnego i ustawy o przemocy w rodzinie.

Kryminologia, jako dziedzina nauki zajmująca się symptomatologią i etiologią negatywnych zjawisk społecznych, w sposób osobliwy interpretuje pojęcie „przemoc”. Dla wyjaśnienia zjawiska przemocy nauka ta odwołuje się do dorobku stworzonego przez dział psychologii nazwany psychologią zachowań społecznych. Na tym tle pojęcie przemocy jest bardzo często utożsamiane z pojęciem agresji i oba te terminy bywają używane zamiennie¹. Według przedstawicieli doktryny wynika to z tego, że przemoc – odbierana jako akt agresji

¹ J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *Kryminologia*, Gdańsk 2000, s. 259.

– jest rezultatem istnienia między sprawcą i ofiarą rozmaitych zadawnionych konfliktów, a przestępstwo stanowi jedynie kulminację narastających od dawna napięć².

J. Błachut, A. Gaberle i K. Krajewski wskazują, że w piśmiennictwie kryminologicznym przyjmuje się dwa zakresy znaczeniowe pojęcia „przemoc”. W znaczeniu wąskim definicję przemocy charakteryzują dwa elementy konstytutywne. Pierwszy z nich to specyficzny sposób działania sprawcy, a drugi to specyficzny skutek wywołany przez owo działanie. Istotą sposobu działania jest posłużenie się przez sprawcę siłą fizyczną. Z kolei w ujęciu szerokim przemoc charakteryzuje się elementem posłużenia się przez sprawcę siłą fizyczną i dodatkowym czynnikiem w postaci skierowania działań sprawcy przemocy na sferę psychiki. Takie działania sprawcy wpływają na decyzję woli jednostki, co powoduje nadanie pojęciu „przemoc” wyraźnie instrumentalnego charakteru³. Według J. Błachuta, A. Gaberle i K. Krajewskiego zachowanie polegające na posłużeniu się przemocą może implikować groźbę użycia siły lub podejmowanie działań nawet pośrednio z pojęciem siły niezwiązanych. Zdaniem tych autorów nadanie tak szerokiego znaczenia rodzi jednak obawy co do nadmiernego

[...] rozciągnięcia pojęcia przemocy, w ramach którego za przejaw uważa się każdy bezprawny zamach na jakiegokolwiek swobody jednostki przyznawane jej otwarcie lub milcząco przez społeczeństwo. Dodatkowym wreszcie elementem tej dyskusji jest kwestia, czy przemoc stanowią tylko i wyłącznie zachowania wobec ludzi, czy też można mówić także o przemocy wobec zwierząt, a przede wszystkim rzeczy⁴.

J. Błachut, A. Gaberle i K. Krajewski formułują definicję przemocy, zgodnie z którą jako przemoc należy rozumieć rzeczywiste użycie siły fizycznej wobec człowieka lub groźbę jej użycia, jeśli zamiar sprawcy obejmuje spowodowanie szkód fizycznych w postaci śmierci lub uszkodzenia ciała, bez względu na to, czy działanie sprawcy stanowiło cel sam w sobie, czy miało charakter instrumentalny⁵.

Podobne znaczenie terminologiczne temu pojęciu nadaje B. Hołyst. Według niego „przemoc” to nazwa określonej relacji zachodzącej między jednym człowiekiem a drugim, między grupą ludzi lub zespołem ludzkim a jednostką bądź między jednym zespołem ludzkim a drugim. Stosowanie przemocy oznacza stosowanie siły lub groźbę zastosowania przeważającej siły, różnego rodzaju i o różnym stopniu⁶. Według zaproponowanej przez autora typologii podziału struktury

² *Ibidem*, s. 280.

³ *Ibidem*, s. 260.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, s. 262.

⁶ B. Hołyst, *Kryminologia*, Warszawa 2007, s. 826.

znaczeniowej możemy wyróżnić trzy szerokie kategorie przemocy odpowiednio do cech dokonywanych aktów przemocy. Należą do nich:

- przemoc skierowana przeciwko samemu sobie,
- przemoc skierowana przeciwko innym,
- przemoc grupowa⁷.

B. Hołyst do każdej z powyższych kategorii stosuje dalej idący podział, którego założeniem jest wykazanie specyfiki danego typu przemocy. Do kategorii przemocy skierowanej przeciwko innym osobom zalicza akt przemocy w rodzinie i związkach intymnych. Przemoc w rodzinie i związkach intymnych – zdaniem autora – to szeroko rozumiana przemoc między członkami rodziny i partnerami, zazwyczaj, choć nie wyłącznie, mająca miejsce w domu⁸.

Na gruncie prawa karnego pojęcie „przemoc” nie jest definiowane jednoznacznie⁹. Większość przedstawicieli doktryny prawa karnego przyjmuje jednak „za najpełniejszą i zarazem najtrafniejszą”¹⁰ definicję przemocy autorstwa T. Hanauska. Według niego „przemocą jest takie oddziaływanie środkami fizycznymi, które uniemożliwiają lub przełamując opór zmuszanego, ma albo nie dopuścić do powstania lub wykonania jego decyzji woli, albo naciskając aktualnie wyrządzaną dolegliwością na jego procesy motywacyjne, nastawić te decyzje w pożądanym przez sprawcę kierunku”¹¹.

M. Mozgawa zwraca uwagę, że definicja ta zawiera wszystkie konieczne znamiona przemocy i zalicza do nich:

- wyraźne zaznaczenie, że chodzi o oddziaływanie środkami fizycznymi,
- element pokonywania oporu zmuszanego (choć niekiedy w grę może również wchodzić uniemożliwienie takiego oporu),
- wskazanie, że elementem przemocy jest niekiedy aktualnie wyrządzona dolegliwość. Element ten w połączeniu z kryterium oddziaływania siłami fizycznymi pozwala na rozgraniczenie przemocy i groźby. W powyższym rozumieniu przemoc może przybrać zarówno formę *vis absoluta*, jak i *vis compulsiva*¹².

Porównując elementy składowe definicji przemocy w ujęciu kryminologicznym i prawnokarnym, należy stwierdzić, że w obu dziedzinach znaczenie tego pojęcia charakteryzuje wspólne znamię w postaci „użycia przez sprawcę siły”, ale paradoksalnie znamię to stanowi też element różnicujący rozumienie przemocy w każdej z tych dziedzin nauki.

⁷ *Ibidem*, s. 835.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Zob. szerzej: M. Mozgawa, *Przestępstwa przeciwko wolności*, [w:] *System prawa karnego*, t. 10: *Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, red. J. Warylewski, Warszawa 2012, s. 467 i powołane tam stanowiska przedstawicieli doktryny.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ T. Hanausek, *Przemoc jako forma działania przestępnego*, Kraków 1966, s. 65.

¹² M. Mozgawa, *Przestępstwa przeciwko ...*, s. 467–468.

Przemoc w rozumieniu przepisów prawa karnego materialnego jest formą działania sprawcy mającą zawsze przede wszystkim instrumentalny charakter, jest działaniem zmierzającym do wywołania określonego skutku, a mianowicie powstania po stronie ofiary sytuacji określanej mianem przymusu¹³. W doktrynie prawa karnego problematyczna pozostaje kwestia wystąpienia przemocy przez zaniechanie, np. w kontekście zachowania pielęgniarki, która przez niepodanie żywności bądź leku chce wymusić na pacjencie, aby ustanowił ją spadkobierczynią. Zdaniem M. Mozgawy taką sytuację należy uznać za możliwą pod warunkiem, że np. w wypadku niedostarczania żywności mamy do czynienia z oddziaływaniem sił fizycznych¹⁴. Na tle art. 191 k.k. M. Mozgawa podnosi, że „art. 191 k.k. w miejsce szerokiego określenia »przemoc« wprowadził termin »przemoc wobec osoby«”.

W przepisach obowiązującego Kodeksu karnego ustawodawca wyodrębnił pojęcie „przemoc” (np. art. 197 k.k.) i „przemoc wobec osoby” (np. art. 153 k.k.), co niewątpliwie wskazuje na ich zróżnicowanie. Na gruncie Kodeksu karnego z 1997 r. nastąpiło ograniczenie (w stosunku do art. 167 k.k. z 1969 r.) pojęcia „przemoc” jako jednej z form zmuszania do „przemocy wobec osoby”¹⁵. W doktrynie prawa karnego przez wąskie ujęcie przemocy rozumie się stosowanie siły bezpośrednio na osobę zmuszaną albo na inne osoby, jeśli w ten sposób sprawca chce wywrzeć wpływ na zachowanie pokrzywdzonego (np. siła stosowana względem dziecka może być sposobem zmuszenia matki dziecka do określonego zachowania). Według A. Zolla art. 191 k.k. nie wyłącza karalności stosowania przymusu kierowanego bezpośrednio na przedmiot, jeżeli użycie siły wobec przedmiotu przybiera postać groźby karalnej, np. sprawca niszczy kolekcję porcelany celem zmuszenia jej właściciela do zwrotu wierzycelności¹⁶.

Mówiąc o przemocy, nie można pominąć zachowania sprawcy, który przez działanie kryminogenne popełnia przestępstwo z użyciem przemocy. Wyrażenie „przestępstwa z użyciem przemocy” w nauce kryminologii i prawa karnego materialnego jest rozumiane odmiennie. Z punktu widzenia kryminologii do kategorii przestępstw z użyciem przemocy w rodzinie będą należały te, które w zespole ustawowych znamion zawierają znamiona: „przemoc”, „znęca się fizycznie” oraz te, które co prawda w zespole ustawowych znamion nie posługują się znamieniem dookreślonym, ale czyny te popełniono przy użyciu siły fizycznej¹⁷.

Natomiast ustawa – Kodeks karny nie posługuje się pojęciem „przestępstwa z użyciem przemocy”. W prawie karnym za tego rodzaju przestępstwo należy uznać wszystkie te czyny zabronione, które zawsze godzą w sposób bezpośredni

¹³ J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *op. cit.*, s. 262.

¹⁴ M. Mozgawa, *Przestępstwa przeciwko...*, s. 468.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ A. Zoll, *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, t. 2, Warszawa 2008, s. 516.

¹⁷ Zob. szerzej: J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *op. cit.*, s. 266–267.

lub pośredni w dobra chronione przez prawo karne, takie jak życie, zdrowie, nieetykalność cielesna. Kryterium wyodrębniającym ten typ przestępstw jest specyficzny sposób działania sprawcy polegający na posłużeniu się przemocą. W wypadku przestępstw popełnionych z użyciem przemocy, przemoc godząca w życie, zdrowie i nieetykalność cielesną nie stanowi celu samego w sobie, lecz ma zawsze instrumentalny charakter¹⁸. Słusznie twierdzi się w piśmiennictwie, że wskazanie katalogu zachowań sprawców przemocy w rodzinie wyczerpujących znamiona czynów zabronionych ujętych w Kodeksie karnym nie jest rzeczą prostą, gdyż przemoc domowa jest zjawiskiem, które przełamuje szereg norm karnych¹⁹. Niewątpliwie do kategorii przestępstw popełnionych z użyciem przemocy przeciwko rodzinie należy zaliczyć: zbrodnię zabójstwa (art. 148 k.k.), spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (art. 156 k.k.), spowodowanie średniego i lekkiego uszczerbku na zdrowiu (art. 157 k.k.), spowodowanie uszkodzenia ciała dziecka poczętego (art. 157 k.k.), udział w bójce lub pobiciu (art. 158 k.k.), udział w bójce lub pobiciu z użyciem niebezpiecznego narzędzia (art. 159 k.k.), pozbawienie wolności (art. 189 k.k.), groźbę karalną (art. 190 k.k.), uporczywe nękanie (art. 190a k.k.), zmuszanie (art. 191 k.k.), naruszenie miru domowego (art. 193 k.k.), zgwałcenie (art. 197 k.k.), seksualne wykorzystanie niepoczytalności i bezradności (art. 198 k.k.), współżycie z małoletnim (art. 200 k.k.), seksualne wykorzystanie zależności (art. 199 k.k.). Problematiczna pozostaje kwestia zaliczenia do kategorii przestępstw przeciwko rodzinie występku znęcania się fizycznego i psychicznego z art. 207 k.k.

W doktrynie prawa karnego kontrowersje budzi już sama kwestia określenia przedmiotu ochrony występku z art. 207 k.k.²⁰ M. Mozgawa wskazuje wprost na

[...] brak harmonii między tytułem rozdziału XXVI kodeksu karnego a zakresem dóbr chronionych tym przepisem, który zdecydowanie wykracza poza obszar pojęcia przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece. [...] Głównym przedmiotem ochrony jest należyte, wolne od znęcania się traktowanie ludzi w rodzinie, w stosunkach zależności osób małoletnich i nieporadnych²¹.

J. Badziak, analizując kryteria przedmiotowe podobieństwa przestępstw, przyjmuje założenie, że gdy w konkretnym przepisie jest zawarte pojęcie „przemoc”, ustawodawca obejmuje jego zasięgiem wszelkie fizyczne oddziaływanie, które uniemożliwia lub przełamuje opór zmuszanego, ma na celu niedopuszczenie do powstania u niego decyzji woli określonej treści lub ma na celu niedo-

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ P. Kobes, *Prawnokarne i administracyjnoprawne aspekty przemocy w rodzinie*, Bielsko-Biała 2011, s. 41.

²⁰ M. Mozgawa, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, wyd. 7, Warszawa 2015, s. 571.

²¹ *Ibidem* (i powołana tam literatura).

puszczenie do wykonania przez niego już podjętej decyzji albo podjęcie przez zmuszanego takiej decyzji woli, która satysfakcjonuje sprawcę²². Zdaniem Sądu Najwyższego, wyrażonym w uchwale z dnia 9 czerwca 1976 r., znęcanie się to działanie lub zaniechanie polegające na umyślnym zadawaniu bólu fizycznego lub dolegliwych cierpień moralnych, powtarzających się albo jednorazowych, lecz intensywnych i rozciągniętych w czasie²³.

Definicję ustawową przemocy w rodzinie formułuje ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie²⁴. Jest to jedyny akt prawny, który głosem regulacji normatywnej wyznacza zakres podjętych przez sprawcę zachowań bezprawnych wobec członków rodziny. Zgodnie z art. 2 pkt 2 u.p.p.r. ilekroć jest mowa o

[...] przemocy w rodzinie – należy przez to rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt. 1, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkodę na ich zdrowiu fizycznym i psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą²⁵.

Na marginesie należy dodać, że według art. 2 pkt 1 ustawy ofiarą przemocy w rodzinie może stać się osoba najbliższa w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny²⁶, a także inna osoba wspólnie zamieszkująca lub gospodarująca. Ustawa szeroko definiuje pojęcie członka rodziny. Obejmuje ono osoby najbliższe w rozumieniu art. 115 § 11 k.k., tj. małżonka, wstępnych, zstępnych, rodzeństwo, powinowatych w tej samej linii lub stopniu, osoby pozostające w stosunku przysposobienia oraz ich małżonków, osoby pozostające we wspólnym pożyciu. Do kategorii osób najbliższych ustawodawca zalicza więc wszystkich wstępnych, zstępnych i rodzeństwo – osoby związane więzami krwi: w linii prostej – wszystkie, a w linii bocznej – tylko w drugim stopniu, czyli rodzeństwo, w tym rodzeństwo przyrodnie, tj. mające tylko jednego wspólnego rodzica. W tym miejscu należy wskazać, że zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego do osób najbliższych nie należy m.in. kuzyn, siostrzeniec i bratanek²⁷ ani rodzina w dalszym stopniu pokrewieństwa²⁸.

²² J. Badziak, *Kryteria przedmiotowe podobieństwa przestępstw*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 11, s. 26.

²³ Uchwała SN z dnia 9 czerwca 1976 r., VI KZP 13/75, OSNKW 1976, nr 7–8, poz. 86.

²⁴ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U., nr 180, poz. 1493 ze zm.; Dz.U. z 2009 r., nr 206, poz. 1589; Dz.U. z 2010 r., nr 28, poz. 146; Dz.U. z 2010 r., nr 125, poz. 842; Dz.U. z 2011 r., nr 149, poz. 887), dalej jako: u.p.p.r.

²⁵ Zob. szerzej na temat genezy wzoru definicji „przemocy w rodzinie”: S. Spurek, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2012, s. 83–84.

²⁶ Dz.U., nr 88, poz. 553 z późn. zm.

²⁷ Wyrok SN z dnia 5 lutego 1971 r., IV KR 253/70, Lex nr 322409.

²⁸ Wyrok SA w Krakowie z dnia 23 kwietnia 1992 r., II AKr 37/92, KZS 1992, nr 3–9, poz. 54, Lex nr 419123.

Do kategorii osób najbliższych w rozumieniu powyższego przepisu należy zaś „osoba pozostająca we wspólnym pożyciu”.

W doktrynie podkreśla się, że między osobami pozostającymi we wspólnym pożyciu niezbędne jest występowanie trzech więzi: fizycznej, psychicznej i gospodarczej. Takie więzi faktycznie mogą łączyć nie tylko konkubentów, ale i osoby tej samej płci²⁹. Racjonalny ustawodawca, poszerzając krąg podmiotów objętych ochroną, dodał wszystkie osoby wspólnie zamieszkujące lub gospodarujące. Należy podzielić stanowisko doktryny, że pod tym terminem należy rozumieć również osoby obce, które wspólnie ze sprawcą zamieszkują albo nawet tylko gospodarują (np. dziecko, konkubent)³⁰. Zdaniem S. Spurek członkiem rodziny – zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie – będzie zarówno osoba, która jedynie wspólnie z kimś mieszka, nie gospodarując z nim, bądź wspólnie z nim gospodaruje, tj. wspólnie prowadzi gospodarstwo domowe, lecz zamieszkuje gdzie indziej, jak i osoba, która wspólnie z daną osobą zamieszkuje i wspólnie z nią gospodaruje³¹.

Do podstawowych elementów wchodzących w skład struktury definicji „przemoc w rodzinie” zaliczamy:

- zachowania powtarzające się i incydentalne,
- zachowania polegające zarówno na działaniu, jak i zaniechaniu dokonania zespołu czynności lub pojedynczej czynności,
- umyślność,
- naruszenie praw lub dóbr osobistych osób wymienionych w pkt. 1, w szczególności narażenie tych osób na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszenie ich godności, nietykalności cielesnej, wolności, w tym seksualnej, spowodowanie szkody na ich zdrowiu fizycznym i psychicznym, a także wywołanie cierpień i krzywd moralnych u osób dotkniętych przemocą.

W nawiązaniu do powyżej wskazanych uwag, na tle art. 207 k.k., należy przyjąć fakt, że definicja przemocy w rodzinie zawarta w art. 2 pkt 2 u.p.p.r. nie odnosi się do zakresu zachowań penalizowanych przez art. 207 k.k. Słusznie

²⁹ P. Daniluk, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, wyd. 2, Warszawa 2015, s. 689–690.

³⁰ K. Dudka, *Środki zapobiegawcze stosowane wobec sprawców przemocy w rodzinie*, „Wojakowski Przegląd Prawniczy” 2006, nr 2, s. 44. Tak też: A. Ważny, [w:] A. Kiełtyka, A. Ważny, *Komentarz. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie*, wyd. 2, Warszawa 2015, s. 26.

³¹ Tak też: S. Spurek, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie...* Autorka zwraca uwagę, że propozycja potraktowania w sposób alternatywny wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania oraz użycia spójnika „lub” zamiast „i” została zgłoszona podczas prac komisji sejmowych, argumentując taki zabieg przyznaniem ochrony jak największej liczbie osób. W dyskusji podczas posiedzenia komisji przedstawiciele rządu wyrazili wątpliwość, czy możliwa jest sytuacja, kiedy dane osoby wspólnie gospodarują, nie zamieszkując wspólnie. Mimo to przyjęto definicję w brzmieniu uchwalonym następnie przez Sejm RP.

wskazuje S. Spurek, że art. 207 k.k. określa przestępstwo znęcania, a nie przestępstwo przemocy w rodzinie. Polski ustawodawca nie wprowadził na gruncie u.p.p.r. nowego typu przestępstwa zwanego przemocą w rodzinie, którego znamiona polegałyby na zachowaniu zdefiniowanym w art. 2 pkt 2 u.p.p.r.³² Rację ma S. Spurek, stwierdzając, że definicja przemocy w rodzinie ma znaczenie w szczególności w aspekcie obowiązków realizacji określonych zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie przez organy administracji publicznej i nie została stworzona na potrzeby kodeksu karnego, lecz ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie³³.

Podstawową formą w zapobieganiu przemocy w rodzinie jest procedura „Niebieskiej Karty”, wprowadzona do ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w 2010 r.³⁴ Procedurę tę reguluje art. 9d ust. 1 u.p.p.r., zgodnie z którym podejmowanie interwencji wobec rodziny dotkniętej przemocą odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskiej Karty”. Wszczęcie procedury „Niebieskiej Karty” nie jest uwarunkowane uzyskaniem zgody ze strony osoby dotkniętej przemocą w rodzinie. Podstawę wszczęcia procedury stanowi spełnienie przesłanki w postaci uzasadnionego podejrzenia zaistnienia przemocy w rodzinie (art. 9d u.p.p.r. *in fine*). Organami zobowiązanymi na podstawie art. 9d ust. 2 u.p.p.r. do podejmowania i realizowania procedury „Niebieskiej Karty” są przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty i ochrony zdrowia, którzy w oparciu o zasadę współpracy przekazują informacje o podjętych działaniach przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego (art. 9d ust. 3 u.p.p.r. *in fine*).

Na podstawie art. 9d ust. 5 u.p.p.r. Rada Ministrów została zobowiązana do określenia w drodze rozporządzenia³⁵ procedury „Niebieskiej Karty” i wzorów formularzy „Niebieska Karta”, wypełnianych przez przedstawicieli podmiotów realizujących wskazaną procedurę, mając na uwadze skuteczność działań wobec osób dotkniętych przemocą i dobro tych osób.

Formularz „Niebieskiej Karty” składa się z czterech niezależnych części oznaczonych kolejnymi literami alfabetu – A, B, C i D. Wszczęcie procedury następuje

³² *Eadem, Izolacja sprawcy od ofiary. Instrumenty przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, Warszawa 2013, s. 26.

³³ *Eadem, Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie...*, s. 84–85.

³⁴ Procedura „Niebieskiej Karty” została wprowadzona w 1998 r. przez Komendanta Głównego Policji. Zob. Zarządzenie nr 25/98 Komendanta Głównego Policji z dnia 10 listopada 1998 r. w sprawie sposobu przeprowadzenia interwencji domowej przez policjantów wobec przemocy w rodzinie (Dz.Urz. KGP, nr 7, poz. 37, nr 12, poz. 78). Szerzej na ten temat zob. m.in. B. Gruszczyńska, *Przemoc wobec kobiet w Polsce. Aspekty prawno kryminalistyczne*, Warszawa 2007, s. 162; M. Zajac, *Procedura „Niebieskiej Karty”. Realizacja zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, Wrocław 2012, s. 10 i n.

³⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskiej Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. z 2011 r., nr 209, poz. 1245).

przez wypełnienie części A formularza przez przedstawiciela jednego z podmiotów wskazany w art. 9d ust. 2 u.p.p.r., w obecności osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą³⁶. Ustawodawca, mimo że wola pokrzywdzonego nie wpływa na możliwość wszczęcia i kontynuowania procedury „Niebieskiej Karty”, w § 2 rozporządzenia Rady Ministrów z 2011 r. w sprawie tej procedury przewidział czynny udział pokrzywdzonego w czynnościach. Formularz A zawiera podstawowe dane, w tym informacje o formie stosowanej przemocy, i winien być wypełniony w obecności osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie. W przypadku, gdy nawiązanie bezpośredniego kontaktu z osobą, która może być dotknięta przemocą w rodzinie, nie jest możliwe do wykonania, wypełnienie formularza następuje bez jej udziału³⁷.

Po wypełnieniu pierwszej części (formularz A) osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, przekazuje się formularz „Niebieska Karta – B”. W wypadku, gdy mamy do czynienia z dzieckiem, co do którego istnieje podejrzenie, że jest dotknięte przemocą w rodzinie, formularz taki należy przekazać opiekunowi prawnemu lub osobie, która poinformowała o możliwości wystąpienia przemocy w rodzinie w stosunku do dziecka.

Jedną z podstawowych funkcji, jakie ma realizować karta, jest dostarczenie pokrzywdzonemu informacji o przysługujących mu formach pomocy. Zgodnie z § 17 rozporządzenia z września 2011 r. członkowie zespołu są upoważnieni jedynie do zdiagnozowania sytuacji rodziny. Ich rola sprowadza się do uświadomienia sprawcom przemocy negatywnych skutków popełnionych czynów, zmotywowania ich do udziału w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, przeprowadzenia rozmów edukacyjnych uświadamiających konsekwencje nadużywania alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych lub leków.

Temu celowi służy część B „Niebieskiej Karty”, która pełni rolę prewencyjną. Sprowadza się ona do ułatwienia uprawnionym instytucjom i organom prowadzenia dalszych działań w zakresie pomocy rodzinie, w której dochodzi do popełniania przestępstw oraz usprawnienia współpracy z innymi służbami społecznymi przeciwdziałającymi zjawisku przemocy, ułatwienia zdiagnozowania skali zagrożeń, a co za tym idzie – podejmowania odpowiednich zadań³⁸. Formularz B „Niebieskiej Karty” stanowi pisemną adnotację przebiegu zdarzenia, która pozwala pokrzywdzonemu na precyzyjne odtworzenie stanu faktycznego po upływie określonego czasu³⁹. Dane zawarte w części B formularza mogą mieć istotne znaczenie w wypadku stosowania przemocy wobec dziecka z perspektywy dalszej procedury prawnej podjętej przez rodzica czy opiekuna, pod którego

³⁶ A. Ważny, *op. cit.*, s. 126.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ M. Zajac, *op. cit.*, s. 126.

³⁹ *Ibidem*.

stałą pieczęć pozostaje małoletni (dotknięty przemocą rodzinną). Formularz B zawiera bowiem zapis relacji z przebiegu zdarzenia, który np. w przypadku utraty (częściowej, a nawet całkowitej w wyniku traumatycznego przeżycia) śladów pamięciowych u dziecka w wyniku upływu czasu może stanowić jedyny dokument odzwierciedlający przebieg zdarzenia zarówno w postępowaniu karnym, jak i cywilnym, np. w wypadku ubiegania się jednego z rodziców o przyznanie mu pełni władzy rodzicielskiej.

Formularz C, sporządzany na posiedzeniu zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej, wymaga obecności osoby, co do której istnieje podejrzenie, iż jest ona dotknięta przemocą domową. Celem takiego posiedzenia jest przeanalizowanie sytuacji w rodzinie, a w szczególności zdiagnozowanie osoby dotkniętej przemocą w rodzinie. W tym celu członkowie zespołu lub grupy roboczej przygotowują indywidualne plany pomocy osobie dotkniętej przemocą, które następnie podlegają weryfikacji, a wnioski końcowe są wpisywane do formularza C „Niebieskiej Karty”. Odmienne przedstawia się procedura posiedzenia w wypadku, gdy pokrzywdzonym jest dziecko. Z uwagi na jego dobro, nie bierze ono udziału w posiedzeniu. Decyzje w kwestii udzielenia dziecku dotkniętemu przemocą podejmuje przedstawiciel oświaty, a sprowadza się ona do zapewnienia opieki specjalistycznej, tj. psychologiczno-pedagogicznej w placówce szkolnej. W formularzu powinna zostać zapisana adnotacja, z której wynikałoby, jaka forma pomocy dziecku i jego rodzicowi lub rodzicom zostanie zapewniona oraz jakie są warunki udzielenia pomocy.

Odmienny charakter ma formularz D „Niebieskiej Karty”. Zawiera on dane o osobie sprawcy przemocy w rodzinie.

Głównym założeniem procedury „Niebieskiej Karty” jest monitorowanie sytuacji rodziny dotkniętej przemocą. Wypełnione formularze są przekazywane do odpowiednich podmiotów w celu dokumentacji podjętych działań i umożliwienia nadzoru nad czynnościami, które już podjęto lub które dopiero zostaną wdrożone⁴⁰. Procedura „Niebieskiej Karty” spełnia funkcję prewencyjną. Z pewnością taki akt zewnętrznego zainteresowania ze strony organów osobą dotkniętą przemocą w minimalnym stopniu zapobiega sekwencyjności występowania przemocy w rodzinie. Problem w tym, że pomoc taka niekiedy rozpoczyna się z momentem założenia „Niebieskiej Karty” i na tym etapie się kończy. Oczywiście byłoby wysoce niesprawiedliwe stwierdzenie, że taka procedura następuje w wyniku zaniedbania ze strony organów powołanych do udzielenia pomocy. Często głęboki stres towarzyszący osobom poranionym przemocą powoduje ich stygmatyzację i całkowity brak woli współdziałania, np. z organizacją, ośrodkiem psychologiczno-pedagogicznym czy szkołą. Organizacje „pomocowe” i zatrudnione w nich osoby dysponujące wiedzą i doświadczeniem nie zostały wyposażone w żadne instrumenty dyscyplinujące w stosunku do osób, które deklarują chęć przystąpienia do programów pomoco-

⁴⁰ *Ibidem*, s. 128.

wych, a ta deklaracja staje się często ostatecznym aktem ich aktywności. Niemniej należy zauważyć, że „Niebieskie Karty” mogą zgodnie z przepisami prawa cywilnego stanowić środek dowodowy w postępowaniu o rozwód, separację, ograniczenie lub pozbawienie władzy rodzicielskiej. Kwestie te reguluje art. 244 k.p.c, zgodnie z którym dokumenty urzędowe, sporządzone w przepisanej formie przez powołane do tego organy władzy publicznej i inne organy państwowe, w zakresie ich działania, stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone (§ 1). Natomiast przepis § 1 stosuje się odpowiednio do dokumentów urzędowych sporządzonych przez organizacje zawodowe, samorządowe, spółdzielcze i inne organizacje pozarządowe w zakresie zleconych im przez ustawę spraw z dziedziny administracji publicznej (§ 2). Jak słusznie podkreśla M. Zając, „dokumentacja z interwencji domowych prowadzona w formie wypełnionej »Niebieskiej Karty« daje prowadzącemu postępowanie sędziemu możliwość ustalenia stanu faktycznego również na podstawie obserwacji i spostrzeżeń obiektywnych świadków, jakimi są funkcjonariusze Policji, przedstawiciele pomocy społecznej i inne podmioty”. Rację ma autor, zwracając uwagę na konieczność sporządzania dokumentacji przy każdej interwencji, która dotyczy przemocy w rodzinie, nawet wówczas, gdy osoba dotknięta przemocą nie chce albo nie widzi potrzeby podejmowania w danej chwili dalszych działań wobec sprawcy przemocy⁴¹.

Instrumentem prawnym, który realizuje oczekiwania i zabezpiecza prawa pokrzywdzonego jest cywilny nakaz opuszczenia lokalu. W świetle art. 11a ust. 1 u.p.p.r. „jeżeli członek rodziny wspólnie zamieszkujący mieszkanie, swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu przemocy w rodzinie czyni szczególnie uciążliwym wspólne zamieszkiwanie, osoba dotknięta przemocą może żądać, aby sąd zobowiązał go do opuszczenia mieszkania”. Obowiązek opuszczenia mieszkania może zostać orzeczony w stosunku do członka rodziny w rozumieniu definicji z art. 2 pkt 1 u.p.p.r., który swoim zachowaniem wypełnia znamiona definicji przemocy w rodzinie z art. 2 pkt 2 u.p.p.r., bez odnoszenia tych zachowań do znamion czynów zabronionych, określonych przykładowo w art. 207 lub 217 k.k.⁴²

Jak słusznie zwraca uwagę S. Spurek, żądanie zobowiązania przez sąd danej osoby do opuszczenia mieszkania przysługuje osobie dotkniętej przemocą w rodzinie niezależnie od tego, czy:

- sprawcy tej przemocy można zarzucić popełnienie przestępstwa,
- wobec osoby stosującej przemoc, w stosunku do której ma być na podstawie art. 11a u.p.p.r. wydane zobowiązanie, toczy się lub zakończyło się postępowanie karne w sprawie o popełnienie takiego przestępstwa⁴³.

⁴¹ *Ibidem*, s. 155.

⁴² S. Spurek, *Izolacja sprawcy przemocy od ofiary...*, s. 242.

⁴³ *Ibidem*.

Postępowanie w przedmiocie opuszczenia przez sprawcę lokalu, zgodnie z ust. 2 art. 11a u.p.p.r., rozpoznaje sąd w trybie przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego⁴⁴ w postępowaniu nieprocesowym. Domeną postępowania nieprocesowego jest załatwianie spraw, w których liczba zainteresowanych jest (może być) różna, ich interesy są zbieżne lub sprzeczne, a niejednokrotnie przenikają się i krzyżują⁴⁵. Cechą charakterystyczną tego postępowania *prima facie* jest to, że częściej niż w wypadku procesu ma ono charakter prewencyjny (ochronny) oraz że znacznie mocniej jest w nim akcentowany interes publiczny⁴⁶. Ponadto wyróżnia się tym, że częściej niż w procesie zapadają w nim orzeczenia konstytutywne⁴⁷. Postępowanie nieprocesowe nie ma charakteru sporu, a zasada kontrydiktoryjności w znacznym stopniu zostaje ograniczona. W związku z tym takie procedowanie sądu sprzyja ekonomice i koncentracji rozpoznania wszystkich kwestii w jednym postępowaniu, jak np. ograniczenie władzy rodzicielskiej czy dokonanie podziału majątku wspólnego małżonków zgodnie z art. 567 k.p.c. w ramach procesu o rozwód (art. 58 § 3 k.r.o.). Postępowanie nieprocesowe prowadzi się, gdy ustawa – Kodeks postępowania cywilnego tak stanowi oraz gdy ustawa szczególna w danym przepisie wskazuje *expressis verbis* tryb nieprocesowy. Taką ustawą szczególną jest m.in. u.p.p.r., która w art. 11a ust. 2 zawiera dyspozycję rozpoznania sprawy w tym trybie.

Zgodnie z art. 506 k.p.c. zd. 1 sąd wszczyna postępowanie na pisemny wniosek. Wskazany tryb postępowania ma istotne znaczenie z punktu widzenia poszkodowanego przemocą domową. To od woli poszkodowanego ustawa procesowa uzależnia wdrożenie procedury w przedmiocie zobowiązania sprawcy (często małżonka lub partnera) do opuszczenia lokalu wspólnie zamieszkiwanego.

Zasadą jest, że sąd wszczyna postępowanie nieprocesowe na wniosek wtedy, gdy brany jest pod uwagę prewencyjny charakter ochrony sądowej⁴⁸. Z wnioskiem o wszczęcie postępowania może wystąpić członek rodziny w rozumieniu art. 2 pkt 1 u.p.p.r. W wypadku, gdy przemocą zostały dotknięte co najmniej dwie osoby (lub wielość) i spełniają one warunki przewidziane w ustawowej definicji „członka rodziny”, wniosek taki w imieniu wszystkich poszkodowanych członków może złożyć jedna z nich lub wszystkie, których przemoc dotknęła. W procesie cywilnym zostało ukonstytuowane stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z dnia 21 października 1948 r., w którym stwierdzono, że sąd powinien wszcząć postępowanie, jeżeli wniosek został zgłoszony przez kilka osób,

⁴⁴ Dz.U., nr 43, poz. 296 z późn. zm.

⁴⁵ J. Gudowski, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. T. Ereciński, t. 3, wyd. 4, Warszawa 2012, s. 19.

⁴⁶ *Ibidem*, s. 19–20.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*, s. 30.

z których choćby jedna jest uprawniona do zgłoszenia tego wniosku⁴⁹. W związku z tym należałoby postawić pytanie, czy oprócz wskazanych podmiotów z takim wnioskiem mogą wystąpić inne podmioty na podstawie art. 506 w zw. z art. 2 pkt 1 u.p.p.r. Wydaje się zasadnym przyjąć, że wniosek taki może wnieść Rzecznik Praw Dziecka na podstawie art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka⁵⁰, Rzecznik Praw Pacjenta na podstawie art. 55 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta⁵¹ oraz Prokurator na podstawie art. 7 k.p.c. Uprawnienie tych organów do wystąpienia z wnioskiem podlega swobodnej ocenie powyższych podmiotów. Upoważnienie do wniesienia wniosku wynika z art. 13 k.p.c., który stanowi, iż rozpoznanie sprawy w innym trybie niż tryb procesowy musi wynikać z przepisu ustawy, a w razie wątpliwości należy stosować regułę domniemania drogi procesu. W mojej ocenie, gdy takiego wniosku nie składa „osoba dotknięta przemocą” (z różnych obiektywnych powodów), podstawę do wystąpienia z wnioskiem o opuszczenie przez sprawcę lokalu do wskazanego wyżej organu uzasadnia przesłanka w postaci ochrony praw obywatela i interesu społecznego.

Wniosek (żądanie) powinien odpowiadać warunkom formalnym pozwu (art. 126–128 k.p.c.) z tą jednak różnicą, że zamiast pozwanego należy wskazać osobę (osoby) zainteresowaną w sprawie⁵². Wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego implikuje tożsame skutki procesowe co wniesienie pozwu w postępowaniu procesowym⁵³. Sąd doręcza wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego osobie (lub osobom) wskazanej przez wnioskodawcę we wniosku. Prawidłowo wzywana osoba staje się uczestnikiem postępowania. Z chwilą doręczenia wniosku zainteresowanemu sprawcy przemocy, następuje stan sprawy w toku (art. 192 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Stan sprawy w toku następuje z chwilą podjęcia przez sąd pierwszej czynności przygotowawczej zmierzającej do rozstrzygnięcia sprawy⁵⁴, a ustaje z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia. Słusznie podnosi M. Rejdak, że nie ma możliwości, aby skutecznie w tym samym czasie w odniesieniu do tej samej sprawy toczyły się różne postępowania nieprocesowe. Złożenie kolejnego wniosku, kiedy wcześniejszy wniosek został już doręczony zainteresowanym, powoduje jego odrzucenie (art. 199 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.)⁵⁵.

⁴⁹ Po C 276/48, PN 1949, nr 3–4, s. 326, z notką B. Dobrzańskiego. Podaję za: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Zieliński, Warszawa 2014, s. 993. Tak też: M. Rejdak, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2: *Komentarz do art. 367–729*, red. A. Marciniak, K. Piasecki, Warszawa 2014, s. 550.

⁵⁰ Dz.U., nr 6, poz. 69 z późn. zm.

⁵¹ Dz.U. z 2012 r., poz. 159 z późn. zm.

⁵² A. Kiełtyka, [w:] A. Kiełtyka, A. Ważny, *op. cit.*, s. 191.

⁵³ M. Rejdak, *op. cit.*, s. 551.

⁵⁴ Postanowienie SN z dnia 26 marca 1992 r., I CRN 19/92, Legalis.

⁵⁵ M. Rejdak, *op. cit.*, s. 553.

Rozprawa w postępowaniu nieprocesowym odbywa się w warunkach przewidzianych w art. 514 k.p.c. Stosownie do art. 11a ust. 2 u.p.p.r. zd. 2 postanowienie zapada po przeprowadzeniu rozprawy, która powinna odbyć się w terminie jednego miesiąca od dnia wpływu wniosku. Sąd w postępowaniu dowodowym w sprawie nakazu opuszczenia lokalu może wykorzystać również jako dowód dokumenty zgromadzone w ramach procedury „Niebieskiej Karty” czy dokonaną uprzednio przez wnioskodawcę – osobę dotkniętą przemocą – obdukcję lekarską. Zgodnie z art. 521 § 1 k.p.c.: „Jeżeli przepis szczególny inaczej nie stanowi, postanowienie orzekające co do istoty sprawy staje się skuteczne, a jeżeli wymaga wykonania – także wykonalne, po uprawomocnieniu”. Ogłoszone w trybie art. 11a § 2 u.p.p.r. *in fine* w zw. z art. 521 k.p.c. postanowienie stwarza nową sytuację prawną w postaci zobowiązania do opuszczenia mieszkania przez sprawcę przemocy w rodzinie. Na tle regulacji przewidzianej w art. 11a u.p.p.r. należy przyjąć, iż nie ma znaczenia, kto i jaki posiada tytuł prawny do zajmowania mieszkania⁵⁶. Przepis niniejszy nie wyklucza zobowiązania do opuszczenia mieszkania osoby, która posiada wyłącznie taki tytuł z uwagi na to, że w wyniku orzeczenia sądowego osoba ta nie traci tytułu prawnego do zajmowania mieszkania, a jedynie następuje czasowe ograniczenie prawa do korzystania z mieszkania⁵⁷. Sądowy nakaz opuszczenia lokalu nie obejmuje okresu, na jaki sprawca jest zobowiązany opuścić mieszkanie. Nie oznacza to jednak stanu nieodwracalnego, bowiem art. 11 § 2 u.p.p.r. *in fine* dopuszcza możliwość zmiany lub uchylenie postanowienia w przypadku „zmiany okoliczności”. W piśmiennictwie przyjmuje się, że do takich „nowych” okoliczności powinny być zaliczone okoliczności świadczące o tym, że dalsze wspólne zamieszkiwanie nie będzie powodować dla wnioskodawcy uciążliwości, np. ustalenia przeprowadzonej mediacji⁵⁸.

Wydaje się, że z uwagi na specyfikę i problem „przemocy”, zaistniały pomiędzy członkami rodziny, zmiana lub uchylenie postanowienia w wyniku „zmiany okoliczności” ma swoje racjonalne uzasadnienie. Nakaz opuszczenia mieszkania dla sprawcy przemocy w rodzinie sprzyja powstaniu takiego „stanu świadomości”, który uzmysławia mu krzywdę, jaką w wyniku swojego zachowania wyrządza członkom własnej rodziny. Jeżeli ze strony sprawcy były podejmowane próby przywrócenia stanu poprzedniego, „sprzed przemocy”, lub jeżeli konflikt na tle „przemocy w rodzinie” został rozwiązany w postępowaniu mediacyjnym, a sprawca swoim zachowaniem wyraża wolę przestrzegania norm i podjętych zobowiązań, to dobrze się stało, że poszkodowany jako wnioskodawca ma w dalszym ciągu prawo głosu w sprawach dla niego i jego rodziny istotnych.

⁵⁶ A. Kiełtyka, *op. cit.*, s. 157.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Ibidem*, s. 191.

Do wykonania postanowienia sądu na podstawie art. 11a ust. 3 u.p.p.r. stosuje się odpowiednio przepisy o egzekucji obowiązku opróżnienia lokalu służącego zaspakajaniu potrzeb mieszkalnych dłużnika na podstawie art. 1046 k.p.c. W wyroku nakazującym opróżnienie lokalu sąd orzeka o uprawnieniu do otrzymania lokalu socjalnego bądź o braku takiego uprawnienia osób, których dotyczy nakaz opuszczenia. W wypadku nakazu opuszczenia lokalu z powodu stosowanej przemocy domowej nie ma zastosowania art. 14 i art. 16 ustawy o ochronie praw lokatorów⁵⁹.

Reasumując, należy dodać, że ustawodawca w art. 10 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie ustanowił kolejną delegację ustawową dla Rady Ministrów do przyjęcia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, który ma na celu tworzenie warunków skutecznego przeciwdziałania przemocy. Rada Ministrów uchwałą nr 76 z dnia 29 kwietnia 2014 r. ustanowiła Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014–2020⁶⁰. Istnienie skutecznych środków przeciwdziałania przemocy w rodzinie ma istotne znaczenie z perspektywy nie tylko ofiary przemocy, ale i sprawcy, który może skorzystać z licznych form pomocy realizowanej przez organizacje, które w ramach programów edukacyjnych stwarzają warunki do zmiany i poprawy dotychczasowego życia. Ważne są zatem wszelkie formy podejmowanych działań dla dobra rodziny i jej członków.

Niestety, jak wynika ze statystyk⁶¹, liczba ofiar przemocy domowej i osób dopuszczających się takich czynów rośnie. W 2013 r. odnotowano 86 797 ofiar przemocy, a w 2014 r. było już 105 332 osób pokrzywdzonych, natomiast liczba podejrzewanych sprawców przemocy domowej wynosiła odpowiednio w 2013 r. – 61 450 osób, a w 2014 r. – 78 489 osób.

BIBLIOGRAFIA

- Badziak J., *Kryteria przedmiotowe podobieństwa przestępstw*, „Prokuratura i Prawo” 2010, nr 11.
Błachut J., Gaberle A., Krajewski K., *Kryminologia*, Gdańsk 2000.
Daniluk P., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, wyd. 2, Warszawa 2015.
Dudka K., *Środki zapobiegawcze stosowane wobec sprawców przemocy w rodzinie*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2006, nr 2.
Gruszczyńska B., *Przemoc wobec kobiet w Polsce. Aspekty prawnokryminologiczne*, Warszawa 2007.

⁵⁹ Dz.U. z 2005 r., nr 31, poz. 266 ze zm.

⁶⁰ Uchwała nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014–2020 (M.P. 2014.445), wydana na podstawie art. 10 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U., nr 180, poz. 1493 z późn. zm.).

⁶¹ *Przemoc w rodzinie*, <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/50863,Przemoc-w-rodzinie.html> [data dostępu: 10.03.2016].

- Gudowski J., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. T. Ereciński, t. 3, wyd. 4, Warszawa 2012.
- Hanausek T., *Przemoc jako forma działania przestępnego*, Kraków 1966.
- Hołyst B., *Kryminologia*, Warszawa 2007.
- Kiełtyka A., [w:] A. Kiełtyka, A. Ważny, *Komentarz. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie*, wyd. 2, Warszawa 2015.
- Kobes P., *Prawnokarne i administracyjnoprawne aspekty przemocy w rodzinie*, Bielsko-Biała 2011.
- Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Zieliński, Warszawa 2014.
- Mozgawa M., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, wyd. 7, Warszawa 2015.
- Mozgawa M., *Przestępstwa przeciwko wolności*, [w:] *System prawa karnego*, t. 10: *Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, red. J. Warylewski, Warszawa 2012.
- Postanowienie SN z dnia 26 marca 1992 r., I CRN 19/92, Legalis.
- Przemoc w rodzinie*, <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/50863,Przemoc-w-rodzinie.html> [data dostępu: 10.03.2016].
- Rejda M., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2: *Komentarz do art. 367–729*, red. A. Marciniak, K. Piasecki, Warszawa 2014.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskiej Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. z 2011 r., nr 209, poz. 1245).
- Spurek S., *Izolacja sprawcy od ofiary. Instrumenty przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, Warszawa 2013.
- Spurek S., *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2012.
- Uchwała nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014–2020 (M.P. 2014.445), wydana na podstawie art. 10 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U., nr 180, poz. 1493 z późn. zm.).
- Uchwała SN z dnia 9 czerwca 1976 r., VI KZP 13/75, OSNKW 1976, nr 7–8, poz. 86.
- Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz.U., nr 6, poz. 69 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U., nr 180, poz. 1493 ze zm.; Dz.U. z 2009 r., nr 206, poz. 1589; Dz.U. z 2010 r., nr 28, poz. 146; Dz.U. z 2010 r., nr 125, poz. 842; Dz.U. z 2011 r., nr 149, poz. 887).
- Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz.U. z 2012 r., poz. 159 z późn. zm.).
- Ważny A., [w:] A. Kiełtyka, A. Ważny, *Komentarz. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie*, wyd. 2, Warszawa 2015.
- Wyrok SA w Krakowie z dnia 23 kwietnia 1992 r., II AKr 37/92, KZS 1992, nr 3–9, poz. 54, Lex nr 419123.
- Wyrok SN z dnia 5 lutego 1971 r., IV KR 253/70, Lex nr 322409.
- Zając M., *Procedura „Niebieskiej Karty”. Realizacja zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, Wrocław 2012.
- Zarządzenie nr 25/98 Komendanta Głównego Policji z dnia 10 listopada 1998 r. w sprawie sposobu przeprowadzenia interwencji domowej przez policjantów wobec przemocy w rodzinie (Dz. Urz. KGP, nr 7, poz. 37, nr 12, poz. 78).
- Zoll A., *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, t. 2, Warszawa 2008.

SUMMARY

The issues of violence and domestic violence are interdisciplinary. The terminological interpretation of those terms also differs from the concrete branch of science. What is crucial in this aspect, is the meaning of this phenomenon on the ground of broadly defined criminal law. In the first part of the article the author analyses the terminological problem of “violence” and “domestic violence”. The second part of the article focuses on the “Blue Card” procedure and the barring order institution provided both by an enactment and the civil code.

Keywords: criminal law; violent crime; “Blue Card”

STRESZCZENIE

Problematyka przemocy i przemocy w rodzinie ma charakter interdyscyplinarny. Podobnie interpretacja terminologiczna tego pojęcia różni się odpowiednio do dyscypliny nauki. W tym aspekcie szczególnie ważne jest znaczenie, jakie zostało nadane temu zjawisku na gruncie szeroko rozumianego prawa karnego. W pierwszej części artykułu autorka analizuje problem terminologiczny dotyczący pojęć „przemocy” i „przestępstwa z użyciem przemocy”. Część druga została poświęcona zagadnieniu procedury „Niebieskiej Karty” oraz instytucji uregulowanej w ustawie i kodeksie cywilnym dotyczącej nakazu opuszczenia lokalu przez sprawcę.

Słowa kluczowe: prawo karne; przestępstwo z użyciem przemocy; „Niebieska Karta”